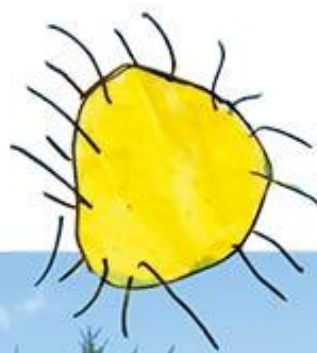

MARIENDAL

LÆREPLAN

Indhold

Pædagogisk Grundlag	3
Barnesyn.....	3
Dannelse og børneperspektiv.....	3
Leg.....	3
Børnefællesskaber	4
Pædagogisk læringsmiljø	4
Samarbejde med forældre om børns læring	5
Børn i udsatte positioner	6
Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen	7
Inddragelse af lokalsamfundet	7
Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	8
Struktur og organisering.....	8
Det fysiske børnemiljø	8
Det psykiske børnemiljø.....	9
Det æstetiske børnemiljø.....	9
Evalueringskultur	10
De seks læreplanstemaer	10
Alsidig personlig udvikling	10
Social udvikling	12
Kommunikation og sprog	14
Krop sanser og bevægelse.....	17
Natur, udeliv og science	18
Kultur, æstetik og fællesskab	21

Mariendals læreplan er udarbejdet i samarbejde mellem medarbejdere, forældrebestyrelse og ledelse. Læreplanen evalueres løbende. En skriftlig tilgængelig evaluering offentliggøres på AULA hvert andet år. Evaluering for 2018-2020 er tilgængelig på AULA.

Pædagogisk Grundlag

Barnesyn

Alle børn er unikke og det at være barn, har en værdi i sig selv. I Mariendal skal alle børn opleve at blive set, hørt og forstået gennem omsorg, dialog og fysisk kontakt. Vi ser barnet som en aktiv medskabende af egen læring og udvikling i rammer, som det pædagogiske personale er ansvarlige for. De pædagogiske aktiviteter tager derfor altid udgangspunkt i børnenes interesser med en anerkendende og demokratisk tilgang. Vi ser barnet som et socialt væsen, der stiller spørgsmål, lytter og altid er parat til at indgå i dialog med andre. Vi tror på, at barnet konstruerer sin egen læring og at personalet derfor skal være i stand til at se, hvad der sker i barnet, hvornår det udviser nysgerrighed og finder ordene for at beskrive sin underen. I dialogen bliver barnet klogere på sig selv og andre, hvilket understøtter den sproglige, sociale og alsidige personlige udvikling.

Dannelse og børneperspektiv

Vi tager udgangspunkt i børneperspektivet ved at skabe læringsmiljøer, hvor børnene aktivt kan medvirke til udformning af dagligdagens aktiviteter.

I Mariendal ses hvert enkelt barn som betydningsfuldt i børnegruppen. Forskelligheder og ligheder er unikke kompetencer og en spændende dynamik til fællesskabet. Vi støtter barnets dannelse ved at give plads til at være nysgerrig på omverden og stille spørgsmål. Vi tilbyder mangfoldige oplevelser og rum til, at børnene kan dele deres fælles oplevelser, blive lyttet til og opleve glæde ved at bidrage til fællesskabet.

Vi drager omsorg for og støtter børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge pædagogiske læringsmiljøer. I Mariendal vægter vi legen ved planlagte aktiviteter såvel som børnenes egen leg i løbet af dagen. Med udgangspunkt i børnenes initiativ og virkelyst fremmes fantasi, dannelse, læring og udvikling i barnets eget tempo. Uanset køn, alder og kulturel baggrund inviteres børnene ind i meningsfulde hverdagsprocesser, hvor de bidrager med hver deres ressourcer fx hjælper børnene med til borddækning og oprydning.

Personalet i Mariendal er bevidste om at være rollemodeller og at møde børn, forældre og kolleger med en positiv tilgang, som bidrager til en god kommunikation, hvor nysgerrighed og nærvær er drivkraften.

Leg

I Mariendal ser vi legen som en betydningsfuld og lærerig del af børnenes hverdag. Både den spontant opståede leg og den rammesatte leg har en værdi i sig selv. Personalets deltagelse i børnenes leg, styrker børnenes fantasi, virkelyst, sprog, sociale kompetencer og selvværd. Rammesatte lege skal støtte, guide og inddrage børn af nærværende voksne. Dagligt rammesættes lege med udgangspunkt i børnenes interesser og udviklingsniveau både i mindre aldersinddelte grupper og i grupper på tværs af alder og udviklingstrin. Det stiller krav til refleksion over egen praksis. Vi følger børnenes spor og *opfordrer* til dialog ved både at stille spørgsmål, men også i form af at stille legeredskaber til rådighed som understøtter legens udvikling. Legen handler derfor ikke kun om nærvær, men stiller også krav til personales kreativitet og blik for, hvilke redskaber som kan understøtte børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

I Mariendal skaber vi et læringsmiljø med muligheder for at støtte børnenes kropslige, sociale, emotionelle og kognitive udvikling. Vi har fokus på samspillet mellem barn/barn og

barn/voksen i planlagte pædagogiske aktiviteter, i børneinitierede legeaktiviteter og i hverdagsrutinerne. Vi er nysgerrige på børnenes underen og nysgerrighed, stiller åbne spørgsmål og giver børnene tid til at tænke og svare. Vi udfordrer børnene, inddrager og giver dem medindflydelse, når vi sammen drager på opdagelsesrejse. Vores pædagogiske tilgang til børns læring er målrettet det, der giver mening for børnene. Vi tager udgangspunkt i en legende og eksperimenterende tilgang. På den måde understøtter vi børnenes lyst til at lære og mod på nye oplevelser.

Vi skaber læringsmiljøer for at børnene kan udforske og eksperimentere samt fordybe sig i legen. Gennem børnenes undersøgelser og eksperimenter opfordrer vi børnene til at bruge deres sanser og beskrive deres oplevelser og hypoteser. Vi skaber rum for afprøvning og læring, så børnene får egne erfaringer gennem deres handlinger i legen. Vi hjælper børnene med at tage sig selv og hinanden alvorligt ved ikke at afbryde hinandens fortællinger.

Børnefællesskaber

I Mariendal forstår vi børnefællesskab, som et socialt og kulturelt børnefælleskab, hvor børnenes evner og relationer til andre børn og voksne, har betydning for deres trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Vi skaber tid og rum til, at børnene kan få mulighed for at udvikle deres evner til at:

- forhandle, udtrykke egne ideer, holdninger og meninger i gruppen samt indgå kompromis
- indgå i og håndtere det sociale spil i samværet med andre børn og afkode andres følelser

Ved børnenes leg, er vi tilstede og observerer. Her øver vi på, sammen med børnene, at aflæse og forstå hinandens signaler og at handle på dem. Vi lytter til børnenes ideer og løsninger, og børnene bidrager med deres meninger og holdninger. Nogen gange må man gå på kompromis, så legen og legerelationen udvikles og kan fortsætte. Det betyder, at børnene øver sig i at indgå i sociale sammenhænge, udvikler venskaber og samværsformer. Derudover bliver børnene i stand til at bibeholde og udvikle legen samt koncentrere sig om en leg i længere tid.

Vi skaber rammer for børnenes udvikling af sociale færdigheder, da det er forudsætningen for, at barnet kan indgå i børnefællesskaber, trives og udvikles. Her får børnene mulighed for at øve sig i at varetage egne behov, og tage hensyn til andres, således får de fælles erfaringer og oplevelser med, hvordan det er at blive respekteret og lyttet til i børnefællesskaber i Mariendal, men også senere i livet i andre fællesskaber.

Pædagogisk læringsmiljø

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling. Det betyder, at læring finder sted hele dagen. Det pædagogiske læringsmiljø skal skabe mulighed for, at barnet kan eksperimentere og bruge fantasien i sin leg.

I Mariendal lægger vi altid vægt på den genkendelige og forudsigelige hverdag, hvor børnene møder kendte voksne, som igennem nærvær, omsorg og anerkendelse skaber tryghed og tillid til at bevæge sig ud i legen, fællesskabet og nye relationer, hvor læringen for alvor finder sted.

Det er vigtigt, at vi skaber ro og fordybelse til leg og læring. Vi er opmærksomme på, hvad det enkelte barn har brug for i sin udvikling, i sine relationer og behov. Det betyder, at vores læringsmiljøer er fleksible og foranderlige. Vi skaber læringsrum/legemiljøer, der indbyder til leg og fordybelse. Vi har plads til den stille leg med små figurer, LEGO og andre konstruktionslege, men også til den aktive leg, hvor kroppen udfordres.

I gennem planlægning, målsætning, refleksion, evaluering og dialog arbejder vi kontinuerligt med at skabe og udvikle læringsmiljøer hele dagen. Personalet er med til, igennem vores børnesyn og børneperspektiv, at sætte rammerne for læringsmiljøet, hvor børnene selv skaber legen.

I Mariendal bidrager vi til, at børnene kan deltage i læreprocesser, hvor de selv er aktivt handlende, kan overskue opgaverne og oplever en umiddelbar mening med deres deltagelse. Vores planlagte aktiviteter understøtter og udfordrer det enkelte barns kompetencer. Vi arbejder i små aldersvarende grupper, hvor børnene arbejder med de forskellige læreplanstemaer, herigennem lærer de at bidrage med egne hypoteser og underen sammen med andre børn og voksne, og blive mødt i deres nysgerrighed og taget alvorligt. I Mariendal ønsker vi at skabe læringsmiljøer, som kan justeres i forhold til den aktuelle børnegruppe. Både inde og ude indretter vi os efter, hvordan vi ser børnegruppes leg. Legetøjet er tilgængeligt i børnehøjde, der skabes små kroge til den uforstyrrede leg samt mulighed for at udfordre sin krop i lege, som er mere fysiske fx fangeleg eller "alle mine kyllinger".

I Mariendal arbejder vi med Mary Fondens inspirationsmateriale "Fri For Mobberi", som indeholder pædagogiske redskaber - bamseven, samtaletavler, massagehæfte og rytmik. Disse redskaber er et godt udgangspunkt for dialog med børnene om mobning, hvor vi får vi hjulpet dem med at sætte ord på deres følelser og med at forstå egne og andres grænser og følelser. Børnene lærer omsorg for hinanden og får konkrete redskaber til at håndtere drillerier og mobning.

Vores aktivitetsgrupper er tilrettelagt efter og tager udgangspunkt i det enkelte barn, for det bedste læringsmiljø. Læringsmiljøet skal indrettes, så alle børn trives og bliver en del af fællesskabet.

Samarbejde med forældre om børns læring

Forældreindflydelse anser vi i Mariendal som en stor og betydningsfuld forudsætning for at kunne skabe en institution med optimale forhold for børnene. Vi lægger vægt på en åben og tillidsfuld kontakt til forældrene. Vi oplever de planlagte dialogmøder mellem forældre og personale samt den daglige dialog ved fx aflevering og afhentning, som vigtig for at opnå et tillidsfuldt og konstruktivt forældresamarbejde, hvor vi hver især bidrager og bygger bro mellem Mariendal og hjemmet.

Via intranettet, AULA, informeres forældrene om vores aktivitetsforløb, hvor vi dokumenterer forløbet for forældrene med beskrivelse og fotos af processen, så forældrene kan følge med i og tale med deres børn om dagen i Mariendal. Her ligger også almindelig information om diverse forældrearrangementer som er: Mariendals fødselsdag, julearrangement, fastelavn, påske, førskolebørnenes sidste dag i institution, invitationer til ferniseringer af forskellige projekter og forældremøder.

De daglige pædagogiske rutiner/læringsøjeblikke indeholder særlige muligheder for et godt forældresamarbejde. Vi samarbejder om, hvordan vi arbejder med fx mad- og måltidsrutiner, hygiejne, vask af hænder, toiletbesøg soverutiner eller at tage tøj på. Vores samarbejde foregår ved, at vi er i dialog med forældrene og sparre med hinanden om, hvordan vi bedst støtter børnene i de små læringsøjeblikke og de daglige rutiner, som har stor betydning for barnets oplevelse af eget værd, ansvar, handleevne, selvstændighed, livsmod og livsduelighed.

Vi rammesætter samarbejdet efter det enkelte barn, dets eventuelle udfordringer eller familiens behov og ønsker. Vi indgår i en respektfuld og konstruktiv dialog med forældrene om, hvordan vi i fællesskab kan fremme barnets trivsel, læring og udvikling, og udarbejder sammen en handleplan for indsatser både hjemme og i Mariendal til gavn for barnet.

Vi indgår i samarbejde med forældrene ved barnets overgange, når barnet begynder i Mariendal, i overgangen til børnehaven og i overgangen til skolen. Der afholdes overleveringssamtaler fra vuggestue til børnehave med fokus på barnets trivsel og udviklingsmuligheder.

Børn i udsatte positioner

Alle børn er unikke og betydningsfulde med forskelligt potentiale for udvikling og læring. Nogle børn har specifikke udfordringer, som skal imødekommes. Derfor er det vigtigt at skabe rammer med mangfoldige muligheder for at understøtte og tilgodese hvert enkelte barns trivsel og læring. Vi indretter læringsmiljøet med planlagte aktiviteter og faste grupper. Vores planlægning er en vigtig del i arbejdet med udsatte børn, som har brug for særlig tilrettelagt tid med en voksen, enten alene eller i små grupper. Det kan fx være højtlesning i sofaen, som danner udgangspunkt for nærvær og samtale, og den genkendelighed, der ligger i gentagelsen. Vi går på ture i faste mindre grupper eller har værksted, hvor aktiviteten er planlagt efter det enkeltes barns kunnen. Personalet har ansvaret for, at udfordringerne bliver overskuelige, og at børnene derved gør sig positive erfaringer sammen med andre. Børn der er i følelsesmæssig afmagt, hjælper vi til at komme i ro, ved først og fremmest at sidde sammen med barnet. Når barnet igen er roligt, kan vi tale sammen om, hvad der blev svært og lægge en strategi for, hvad barnet kan gøre næste gang i en lignende situation. I arbejdet med børn der har det særligt svært, eller i forhold til børn, der ikke udvikler sig hensigtsmæssigt, har vi mulighed for at inddrage andre fagpersoner fra PPR. Det kan være psykologer, tale- /hørekonsulenter, sundhedsplejerske eller fysioterapeuter. Her kan vi hente viden og sparring til vores praksis. Der er også mulighed for, at forældrene kan få sparring fra en fagperson, så børnene hjælpes bedst muligt både i institutionen og hjemme. For at sikre barnet en god start, hvor vi bedst muligt kan hjælpe, aftaler vi jævnlige møder med forældrene. Ligeledes mødes vi med skolen forud for skolestart, og giver vores kendskab til barnet videre. Vi synes, det er vigtigt løbende at iagttage, reflektere og diskutere vores hverdag og justere det, som tilbydes til børnene. Alle børn skal trives, være glade og indgå i relationer med andre, og de skal have en oplevelse af, både af at kunne bidrage og at få udbytte af det fællesskab, de indgår i.

Vi viser og sætter ord på følelser, både barnets egne og andres. Vi uddyber, forklarer og vejleder barnet i at begå sig på en hensigtsmæssig måde. Vi støtter og hjælper barnet ved adfærd, som ikke er hensigtsmæssig. Med vores rolige kropsprog og i dialog med barnet,

italesætter vi den situation, som var svær at løse på egen hånd. Vi motiverer barnet til at se og forstå de positive handlemuligheder, indgåelse og deltagelse i fælleskabet, vel vidende, at det ikke altid lykkedes første gang. Barnet vil opleve succes, når det pludselig erfarer, at det lykkedes og bliver positivt mødt af de andre børn.

Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen

I vores førskoleforløb arbejder vi med de indholdselementer, som skaber sammenhæng til SFO og 0. klasse.

Vi har fokus på børnenes trivsel, udvikling, nysgerrighed, at eksperimentere og erfare, når vi tilrettelægger læringsmiljøet. Alt det børnene erfarer, oplever og lærer i børnehaven, har egen værdi for barnets videre udvikling og læring i SFO og skole.

For at fremme børnenes selvvirksomhed, så de kan udfolde og udvikle egne potentialer, skaber vi et udfordrende miljø med mangfoldige aktivitetsmuligheder, lige fra dialogisk læsning til samtale og dialog. Børnene bliver præsenteret for to forløb: "Nordisk mytologi" og udvalgte eventyr af H.C. Andersen. Vi lytter til børnene, vi opfanger deres underen og nysgerrighed. Vi nedskriver deres fortællinger og får dermed et indblik i børnenes verden. Vi bidrager med vores viden og erfaringer i børnenes univers, hvad de finder spændende og interessant og, hvis indhold er i overensstemmelse med og også lidt ud over børnenes erfaringer.

Gennem temaarbejdet lærer barnet følgende:

- at tage initiativ til at indgå i det nye børnefællesskab, at være sammen med andre, vise omsorg og tage hensyn til andre.
- at turde stå frem og sige sin mening, men også være god til at lytte til, og vise nysgerrighed, interesse og lyst til at lære noget nyt.
- at kunne kende tal og opnå forståelse af mængder, iagttage former og mønstre, kommunikative strategier og sproglig opmærksomhed.
- at turde tage udfordringer, koncentrerer og fordybe sig om egen aktivitet, samt kunne samarbejde og gå på kompromis.
- at forstå fælles beskeder og blive selvhjulpne.

Inddragelse af lokalsamfundet

Inddragelsen af lokalsamfundet er som udgangspunkt med til at styrke det pædagogiske læringsmiljø, samt at bygge bro mellem institution og lokalsamfund.

Musikhøjskolen

Mariendal har et mangeårigt samarbejde med Musikhøjskolen på Frederiksberg. De ældste børn fra børnehaven får ugentligt undervisning i sang, musik og bevægelse. Her oplever børnene forskellige musikgenre og gennem sang, leg, rytmik og bevægelse, får børnene kropslige og sanselige oplevelser, som styrker deres nysgerrighed, kreativitet og dannelse. Derudover leges der med rytme og sprog og afprøvning af forskellige instrumenter.

Hermes Hallen

Børnehavens mellemgruppe, som er de 4-årige, har en fast ugentlig tid i Hermes Hallen, hvor der er redskaber til rådighed og forslag til, hvordan børn og personale kan anvende dem. Der bygges balancebaner, hvor børnene får erfaringer med, hvad kroppen kan mestre af styrke, balance og fysisk udholdenhed og oplever glæden ved at få høj puls og bruge kroppen i fællesskab med børn og personale.

Billedkunstner

Hvert år inviteres en billedkunstner til Mariendal, og vi indretter malerværksted i annekset for alle børn i alderen 2-6 år. Billedkunstneren bidrager med sin viden i arbejdet med børn og billedkunst. Det styrker og inspirerer personalets videre arbejde med børn og billedkunst, og i særdeleshed børnenes glæde ved en professionel kunstner, som har processen i fokus. Børnene lærer, at ting ikke behøver at være færdige på en dag. De får mod til at prøve nyt, og deres selvværd og selvtillid bliver styrket. Børnenes glæde og stolthed over det færdige resultat er stor, når malerierne udstilles, ved den afsluttende fernisering.

Teater

Vi tilbyder en årlig teateroplevelse for alle børnehavebørn. Til vuggestuen inviterer vi en teatertrup til at optræde i Mariendal.

Biblioteket

Besøger vi månedligt, så der altid er nye og spændende bøger i reolen.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Struktur og organisering

Vi har struktureret hverdagen og rammesat en struktur, således at alle ved, hvad man skal og dermed har mulighed for at planlægge dagen på forhånd. Det betyder, at vi kan tilbyde børnene en god dag, som er forudsigelig og med masser af indhold. Sidst men ikke mindst betyder det, at tiden sammen med børnene bliver optimeret. Hver dag tilbyder vi børnene aktivitetsforløb i mindre børnegrupper med en fast tilknyttet medarbejder. De almindelige, men betydningsfulde hverdagsrutiner er også tilrettelagt. Information om aktiviteten, hvor den foregår, tidspunkt samt hvem der deltager er tilgængeligt på opslagstavlen i børnehaven og i vuggestuen.

- Vi har skemalagte stuemøder og pædagogmøder indenfor arbejdstiden.
- Der er to store fælles personalemøder årligt.
- På dagsordenen har vi faste punkter, som omhandler hverdagsrutiner, aktivitetsforløb samt igangværende og kommende læreplanstema.
- Det pædagogiske personale har skemalagt tid til planlægning af arbejdet.
- Årsplan for div. møder er tilgængelig ved personalestuen og er gældende fra september.

Det fysiske børnemiljø

Vores inden- og udendørs fysiske rammer er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarlige og invitere til børnenes nysgerrighed, fordybelse og kreativ leg. Det er også vigtigt, at

arbejde i et miljø med god hygiejne, belysning og ventilation, samt med en god orden, så der indbydes til fordybelse og leg.

Indendørs er der god plads med flere rum til børnenes mangfoldige udfoldelser og aktiviteter. Både i vuggestuen og børnehavens rum er der tænkt over funktion og fleksibilitet. Vi har indrettet læsekrog, hvor der altid er adgang til bøger i børnehøjde. Det er også her, vi har dialogisk læsning. Læsekrogen er placeret i det rum, hvor der vil være færrest forstyrrelse, det er ikke et gennemgangsrum og man kan lukke døren.

Vi har værksted i børnehaven, hvor alle materialer er til rådighed for børn og personale. Så skal man ikke bruge tid til at hente materialer et andet sted fra til aktiviteten. Det betyder, at det er nemmere for børnene at holde koncentrationen, når der er gjort parat til aktiviteten med en nærværende voksen, og det foregår uden forstyrrelser

Vores udendørsfaciliteter er haven, som er inddelt i forskellige områder, til forskellige funktioner, som skaber børnefællesskaber på tværs af alder. Der er cykler og cykelbaner, sandkasse, legehuse og kroge til fordybelse. Borde og bænke bruges til at spise ved eller andre planlagte aktiviteter. Haven er et fælles sted, hvor både vuggestuebørn og børnehavebørn dagligt færdes.

I Naturbørnehaven er der masser af plads til mangfoldige muligheder for fysisk udfoldelse og fordybelse i naturen.

Det psykiske børnemiljø

I Mariendal er der vigtigt at skabe et optimalt psykisk børnemiljø, hvor barnet trives og oplever at være en del af både små og store fællesskaber. Det er vigtigt, at barnet får mulighed for at indgå i gode og nære relationer til både personalet og andre børn. Børn skal opleve at blive lyttet til og at blive taget alvorligt. Der ydes omsorg for hinanden, hvorigennem børnenes empati styrkes. Børnene øver sig i at give plads til hinandens meninger og holdninger og at gå på kompromis for at kunne fortsætte og udvikle legen. Mange gode oplevelser sammen udvikler venskaber. Tryghed, tillid og medbestemmelse er med til at skabe optimale muligheder for barnets udvikling og læring. Børnemiljøet skal udvikles i et børneperspektiv, dvs. i dialog med børnene om deres tanker og ideer om deres hverdag i Mariendal. Det giver personalet et unikt indblik i børnenes tanker og meninger, som vi kan handle ud fra.

For at få forståelse og indblik i børnenes oplevelser, benytter vi børneinterviews og personalets observationer.

Det æstetiske børnemiljø

I Mariendal skal man føle sig velkommen, og det skal være et rart sted at være. Ved hoveddøren er der altid blomster og i hallen er det børnenes udtryk, der byder velkommen i form af tegninger og malerier. Vi er bevidste om, at det æstetiske rum inspirerer barnet til at prøve nyt. Vi styrker børnenes udfoldelser ved at indrette rum med redskaber, materialer, litteratur og legetøj, der vækker børnenes nysgerrighed. Vi ved, at det er vigtigt at holde orden, for når tingene har deres plads, skaber det tid og ro til fordybelse.

Processerne fra børnenes forskellige aktiviteter dokumenteres i form af fotos og beskrivelser fra børn og personale. Således kan børnene og deres forældre se tilbage på og tale om barnets læring og gode oplevelser.

Evalueringskultur

1. Undersøgelsesfase-refleksion og vurdering af vores pædagogiske praksis

Vi analyserer børnegruppens forudsætninger og udfordringer med afsæt i børnegruppens kompetencehjul. Vi analyserer vores pædagogiske praksis, interaktioner og relationer med børnene, muligheder for aktivitesredskaber og organisering af det fysiske læringsrum.

2. Inddrage mere viden- faglitteratur

Refleksioner og diskussioner til stue, afdelings- og personalemøder.

Valg og beskrivelse af kommende læringstema med et fælles tema f.eks. venskab.

Børnehaven og vuggestuens læringsområder og læringsmål udarbejdes på baggrund af børnegruppens udfordringer (internt arbejdsredskab) for at finde ud af, hvilke områder man vil have fokus på i næste periode.

Tilrettelægge og udarbejde processkema til brug for månedens pædagogiske aktiviteter i forhold til barnets helhedsudvikling.

3. Igangsætte nye tiltag- organisering af hverdagen og planlagte pædagogiske aktiviteter

Gennemføre planlagte pædagogiske aktiviteter med fokus på interaktion barn/barn, barn/voksen. Engagement og mulighed for differentielle udfordringer, gøre aktiviteten lettere eller sværere for barnet.

Udfylde refleksionsnoter efter de planlagte aktiviteter, både af barnets engagement og lyst til at deltage samt egen interaktion med børnene.

4. Evaluering, refleksion og justering (vores arbejdsgang og vores arbejdsredskab).

Evalueringsplancher.

Vi ser på refleksionsnoter og på udvikling i børnegruppen, diskuterer og reflekterer over vores interaktioner og relationer, aktiviteten, børnenes engagement, gruppens sammensætning, rummets betydning og justering af vores tilgang til næste læringstema og aktivitet.

Mariane Hedegaard "Observationer af små børn."

Pernille Hvids fortolkningsramme med farvekoder.

Relationsskema- sociogram- Søren Smit og Kim Rasmussen- fra Helle Højby's bog "Ikke mere mobning".

Børneinterview.

Fotodokumentation, plancher med evaluering af temaforløb/ "Sommerbog", "Erindringer fra sidste år i børnehaven".

De seks læreplanstemaer

Alsidig personlig udvikling

Det er af stor betydning og en styrke for alle mennesker at vokse op og udvikle sig i trygge rammer med mennesker, som giver tiltro til eget potentiale, og at have indflydelse på og opleve sig selv som del af et socialt fællesskab. At føle sig værdifuld som person og tro på sig selv er grundlaget for at føle den tryghed, som er betydningsfuld for at indgå i relationer

til andre børn og voksne. For at understøtte barnet i dette er det vores opgave, som betydningsfulde voksne, at skabe trygge rammer med nærvær og stabilitet, at tage barnet alvorligt og forstå dets hensigter.

Vi tror på, at alle børn bidrager med noget unikt til børnegruppen ud fra deres ståsted både sprogligt, socialt og kulturelt. Vi arbejder med anerkende relationer, fordi det styrker barnets selvfølelse og selvværd og medvirker til barnets identitetsdannelse.

Det udvikler barnets selvværd at kunne genkende og regulere egne følelser og samtidig at kunne forstå, at andre har følelser og behov som en selv: "Jeg kan og er noget for de andre".

I Mariendal skaber vi rum for forskelligheder og møder det enkelte barn med tolerance og respekt. Vi viser forståelse for barnet som et individ med egen måde at være på. Barnet skal medinddrages og være en aktiv bidrager ved dagens forskellige aktiviteter. Barnet deltager i kommunikationen med andre børn og voksne. Vi støtter børnene i at være nysgerrige og udforsker sine omgivelser.

I Mariendal er vi opmærksomme på, at det enkelte barn bliver set og hørt hver dag. Barnet er i centrum og vi er bevidste om, at det altid er barnet vi hilser på først, når det møder om morgenen. Det er med til at skabe en relation mellem voksen og barn og giver barnet en følelse af at blive set.

Børnene udfordres til nye færdigheder, hvor der stilles krav til barnet, som går hånd i hånd med det barnet kan. Dette fører til succesoplevelser, som stimulerer barnet til at kaste sig ud i nye udfordringer. Er man god til én ting, kan man også blive god til mange andre ting. I Mariendal værdsætter og respekterer vi børnenes arbejde ved at fremhæve det færdige resultat eksempelvis i form af udstillinger. Barnets fantasi eller hverdagsfortællinger skrives samtidig ned og ledsager barnets tegninger eller malerier.

I Mariendal er vi bevidste om, at en god omgangstone naturligvis forplanter sig til børnene. De store børn opfordres til at hjælpe de mindre børn, fx med at tage overtøj på, når børnene skal ned i haven og i det hele taget udvise omsorg for hinanden.

Igennem opmuntring, anerkendelse og bevidsthed om "zonen for nærmeste udvikling", støtter vi barnets alsidige personlige udvikling. Vi har altid øje for, hvad barnet kan mestre og hvornår barnet skal støttes.

Vi ser og hører barnet, aflæser de kropssignaler og følelsesmæssige udtryk som fx glæde, vrede eller ked-af-det-hed. Vi aflæser og italesætter barnets følelsesmæssige udtryk både sproglige og kropslige. Når børnene er ked af det, trøster vi ved at give et kram og knus, når børnene viser vrede og uro beroliger og støtter vi barnet, så det kan komme ud af sin anspændthed.

Aktiviteter i Mariendal, som understøtter den alsidige personlige udvikling

0 - 2 år

I de daglige samlinger medinddrages børnene ved fx at vælge sang eller tema for dagens samling. Det enkelte barn fremhæves ved, at vi bruger barnets navn, og der tales om, hvem der er til stede, og hvem der ikke er.

Vi hjælper vuggestuebørnene med at sætte ord på følelser og handlinger. Personalet støtter barnets selvhjulpethed fx ved at være nærværende i garderoben, når børnene selv tager tøj på.

Børnene får kendskab til og eksperimenterer med forskellige materialer, lyde, luft og lys for herigennem at forstå sig selv og verden omkring sig.

På den ugentlige turdag udvides barnets begrebsverden. Vi italesætter ting, vi ser og oplever, men benytter også turene til at indsamle materialer, som vi arbejder videre med hjemme i Mariendal.

3 - 6 år

Vi observerer børnene, når de er i gang med at udforske eller afprøve fx lære at gynge, cykle, hinke eller lære nye fælles sociale regellege. Nogle gange er et anerkende blik nok til, at barnet bliver beroliget og tryk til fortsætte med udforskning eller deltagelse i legen. Vi støtter barnet i at bearbejde indtryk og følelser ved at aktivt, når barnet fortæller om egne indtryk og følelser. På den måde føler barnet sig anerkendt i at kunne håndtere egne følelser.

Igen gennem personalets og de børneinitierede lege, hjælper vi det enkelte barn ind i lege som mor, far, børn, katten, politimand eller andet, ved at guide i de forskellige måder at deltage i legen. Sammen med barnet, observerer vi legen og dens regler, er i dialog om legens tema og roller, hvor barnet får plads til at komme med egne forslag, om hvad der kunne tilføjes til legen "Mor, far og børn", fx tante eller moster. Hvordan kunne barnet agere i legen fx ved at spørge "Hvad skete der så?". Det handler om at fange de øjeblikke, hvor vi imødekommer børnenes behov og interesser, samt usikkerhed på, hvad den rolle kan medføre.

I samlingen før frokostmåltidet har vi forberedt en historie/dialogisk læsning, sang eller teater, som relaterer sig til det tema, børnene arbejder med for tiden. Det kan være Mary Fondens "Fri for Mobberi", et eventyr eller andet. På denne måde har alle børn et fælles udgangspunkt for at blive medinddraget og deltage i samlingen.

Social udvikling

At kunne indgå i positive relationer med andre børn og voksne er en forudsætning for, at barnet lærer og udvikler sig optimalt. Når barnet leger og indgår i sociale fællesskaber oplever det at høre til, deltage, handle og gøre sig erfaringer. Barnet lærer at respektere andres forskellige holdninger og meninger. Barnet øver sig i at have indflydelse, medbestemmelse og får en forståelse for, at det kan bidrage til fællesskabet. I samspil med andre lærer barnet at give udtryk for følelser og behov. Samtidig lærer barnet, at forstå andres følelser og behov og respektere forskellighed. Det er vigtigt, at barnet får en tryk tilknytning til personalet. Den tilknytning, som de får til en vigtig voksen i institutionen er af stor betydning for deres sociale kompetencer og relationer til andre. Personalet er empatiske rollemodeller, som lærer barnet, hvordan man er sammen i en god relation. Det sætter spor i barnet og benyttes, når der skabes nye relationer. Når barnet oplever en nærværende voksen og føler sig set, hørt og forstået, vil det opleve sig som værdifuld.

I børns relationer opstår der naturligvis til tider konflikter. Disse konflikter betragter vi, som en mulighed for at barnet øver sig i at få indblik i andres følelser og behov. Barnet øver sig i at kunne sætte sig i andres sted og udvider derfor deres egen begrebsverden. Barnet øver sig i at sætte ord på sin oplevelse af konflikten, men også i at lytte til modpartens oplevelse og ved dialog at finde en løsning, hvor alle parter finder resultatet tilfredsstillende.

Aktiviteter som understøtter den sociale udvikling

0 - 2 år:

I vuggestuen er der en bevidsthed om, at børnenes sociale udvikling styrkes i både planlagte aktiviteter, men også igennem leg, hvor personalet indtager en mere passiv og observerende rolle. Der skabes ro, koncentration og fordybelse til, at børnene får øje for hinanden og udvikler spirende venskaber. Ved måltiderne styrkes den sociale udvikling gennem dialog og nærvær. Der øves i at vente på tur og selvhjulpenhed med støtte fra personalet. I vuggestuen arbejdes der hele tiden med de tætte relationer mellem voksen-barn, da tilknytningen til en betydningsfuld voksen er bærende for den sociale udvikling.

Eksempel fra formiddagssamling:

Flere store vuggestuebørn har udvist interesse for edderkopper. Vi har på stuen derfor en stor plastikedderkop med tilhørende hus. Denne kommer jævnligt frem til vores formiddagssamling, hvor vi kigger på den og synger "lille Peter edderkop". Børnene skiftes til at holde den og give den videre til sidemanden. Både verbalt og nonverbalt tales der ind i følelser, dette kommer til udtryk som ad, nååå, er træt... skal sove, er sulten mm.

Eksempel på konfliktløsning:

Anna vil gerne have scooteren, som Jens sidder på. Anna: "Miiin!!! Mig ha' den" og holder fast på scootere ns håndtag. Jens sidder stille og kigger på Anna. En voksen kommer til Anna. "Jeg kan se, at du også vil køre på scooter" Anna: "Ja, det min" voksen: "Jens kører på scooteren, men jeg vil gerne hjælpe med at finde en til dig." Den voksne tager Anna i hånden, kigger på Jens, som suser videre og sammen går de hen og finder en scooter til Anna".

Eksempel fra måltidet:

Til eftermiddagsmåltidet skiftes de ældste vuggestuebørn til at dele tallerkner ud til alle på stuen. Derigennem får de øje på andres behov. Der italesættes, hvor svært det er at vente på maden for de yngste på stuen, og hvor flot de store toårige børn er til at vente på tallerkenen med brød. Børnene får øje på hinandens behov, som styrker det store børnefælleskab.

Eksempel på spirrene venskaber og empati:

Et barn kommer løbene på legepladen og falder. En to-årig sidder ved siden af, ser det, går hen til det lille barn, tager hende i hånden og siger "Er du okay, Ida? Av av... Jeg hjælper dig".

3 - 6 år

Med udgangspunkt i børnenes perspektiv, oplevelser og livserfaringer, er personalet med til at udvikle børnenes kompetencer. Børnene i Mariendal bliver præsenteret for en bred

vifte af dagligdagserfaringer og viden i relationen til andre børn og voksne. Børnene lærer, at kunne fungere sammen i et konkret, socialt og kulturelt rum. Det har stor betydning for børnenes legemuligheder og sociale relationer, at vi hjælper børnene til gode relationer og lege indbyrdes. Der kan være børn, som har svært ved at finde ind i legen, og der vil være behov for, at personalet i en sådan situation leger med barnet for at hjælpe barnet med at opdage, hvordan man deltager i legen. Det er vigtigt her, at vi hjælper barnet med at aflæse sin følelsesmæssige tilstand, intentioner og oplevelser, for at barnet kan føle, at personalet har forstået det og samtidig har noget at tilbyde barnet. Det er vigtigt, at personalet "læser" barnets oplevelse rigtigt. Efterhånden som barnet bliver bedre til at mestre leg, kan andre børn inviteres ind i legen og på denne måde opleve, at barnet har noget at byde på. Personalet kan også give inspiration til børnenes leg. Det gør vi gennem eventyr og bordteater. Vi har således gode muligheder for at inspirere til børnenes rolleleg uden at styre legen direkte for børnene.

Vi støtter børn i at udtrykke egne meninger og forslag fx, hvad har de lyst at lege ude i haven, hvilken sang kunne de tænke sig, at vi synger, hvad synes børnene om bogen vi har læst, hvilken tur vil de gerne på. Vi arbejder målrettet med børns følelser fx ved daglige rutiner i garderoben, hvor vi giver os tid til, at barnet bruger sprog og kommunikerer følelser ved at indgå i dialog med venner; ved samlingen, fortællinger og teaterspil, hvor børnene spiller forskellige roller og indlever sig i planlagte pædagogiske aktiviteter, dialogisk læsning, hvor børn øver sig i at udtrykke meninger, holdninger, behov og følelser og udvikler mere nuanceret sprog om følelser.

For at støtte børns sociale relationer indbyrdes, mener vi, at det er vigtigt at støtte børnenes venskaber. Vi er ansvarlige for at skabe rum for gode lege og fordybelse og har rollen som den betydningsfulde voksne og igangsætter.

I Mariendal giver vi børnene redskaber til at komme ind i legen på en positiv måde. Dette kræver, at barnet har en fornemmelse for de regler og normer, der indgår i legen.

Vi støtter og vejleder barnet i selv at løse konflikter, hvis det er nødvendigt. Det hjælper barnet til at agere selvstændigt i lignende situationer fremover.

Eksempel på konfliktløsning:

I Mariendal lytter vi og anerkender de forskellige oplevelser børnene har ved en konflikt og dens indhold. Vi spørger, hvad det enkelte barn kunne have ønsket sig og invitere de involverede børn til at komme med en løsning. I vuggestuen skal børnene have mere hjælp med omtanke for, at personalet signalere, at vi lytter til og anerkender barnets oplevelse og at ideer til at komme videre har værdi.

Kommunikation og sprog

For at udvikle et godt og nuanceret sprog er det vigtigt, at barnet får ny viden og lærer nye begreber. Vi er beviste om, at vi er sproglige rollemodeller for barnet, der støtter og guider barnets udvikling af kommunikation og sprog.

For at børnene udvikler sproglige færdigheder, er det således en forudsætning, at vi støtter børnene i at kommunikere med både børn og voksne. Kommunikation og sprog er

afgørende for barnets måde at indgå i interaktioner med andre og deltage i fælleskabet. Her får barnet mulighed for at tilkendegive og sætte ord på sine følelser, behov og ønsker.

Afhængigt af børns alder, kommunikerer barnet gennem forskellige udtryksformer. Ved at være i øjenhøjde med barnet udviser vi indlevelse og forståelse for barnet. På den måde bidrager personalet til at kommunikere med barnet både kropsligt og sproglig. Vi skaber meningsfulde samtaler om emner der interesserer barnet og med fokus på det fælles tredje skabes fællesskaber hvor den sproglige udvikling styrkes.

Vi er opmærksomme på børn med sproglige udfordringer. Gennem systematiske sprogvurderinger undersøger vi barnets udfordringer og tilrettelægger en målrettet indsats for at støtte barnets sprogdudvikling.

Aktiviteter der understøtter den sproglige udvikling

0 - 2 år

I vuggestuen foregår meget samspil uden ord, da børnene endnu ikke har et stort ordforråd. Derfor er det vigtigt, at de voksne er gode til at læse børnenes udtryk og at sætte ord på barnets hensigter. Vi sætter ord på egne og børnenes følelser og handlinger. Ved at gøre det viser vi, at vi forstår og anerkender disse følelser, og børnene får en forståelse af, at der er en sammenhæng mellem ord og handlinger.

I legen har barnet mulighed for at bearbejde indtryk, oplevelser og erfaringer, som det har gjort sig. Ved f.eks. vandleg eller leg med modellervoks giver vi børnene mulighed for at handle på egen hånd og sammen med andre, uden nødvendigvis at tale sammen. Men efterhånden kommer der lyde og ord på, og der opstår en samtale børnene imellem. På den måde stimuleres sproget og samværet, mens man har det sjovt.

Vuggestuen har bevægelege en gang om ugen. Vi laver for eksempel navneleg, spiller på instrumenter og synger. Til samling synger børnene børnesange, som de får lov at vælge ud fra en sangbog med billeder i eller sangkuffert. Vi kigger dagligt i bøger - pegebøger og billedbøger - og sætter ord på det, vi ser sammen med børnene. I fællesskab leger vi med sproget ved blandt andet at rime og remse, der igennem skærper vi børnene lydige opmærksomhed. Som fast aktivitet i genplanen indgår der dialogisk læsning. I vuggestuen arbejdes med "aflæsningskort" fra kufferten fra "Fri For Mobberi", dette redskab skærper børnene sproglige opmærksomhed og empatiske kvaliteter.

Et eksempel på at sætte ord på handling

Et et-årigt barn sidder under måltidet og peger på rullebordet med vand og mad. "Na, na, na!!!!!" råber han. Han peger mod vognen. Den voksne som sidder ved bordet: Ja, du er tørstig, jeg kan høre, du vil have mere vand". Barnet nikker og tager fingeren ned.

Et eksempel på dialog og samspil

Til dialogisk læsning læses der "Mis med de blå øjne", en klassiker som børnene hører ofte og er meget glade for. Den voksne læser "En lille mis med blå øjne og godt humør gik ud i verden for at finde landet...", holder pause. Flere børn i kor "MED DE MANGE MUS", voksen: "JA" læser videre "Det puslede i kornet, måske det var landet med de mange mus?" børnene i kor "Næ! Det var pindsvin". I dette eksempel dyrkes fællesskabet igennem det fælles tredje, historien. Der leges med sprog, læsning, dialog og samspil.

3 - 6 år

Vi fokuserer på børnenes aktive sprogbrug, deltagelse og indgåelse i dialog. Det sker fx, når vi læser en eventyr for børnene, så de får mulighed for at ytre sig om billeder i bogen, om handlinger eller konflikter i historien, hvordan synes de, det kunne løses, hvad var spændende i historien, hvad synes de om historien, var der roller i eventyret som var gode, onde, ked af det eller sure. Børnene lærer også bogstavens lyde ved fx rim og remser og gætte, hvad rimer med fx mus, og børnene svarer glade tilbage, "Det gør hus".

Børnene får tid, plads og fri adgang til papir og farveblyanter, som de kan tegne, legeskrive, lave papirflyver, skattejagt, breve til mor, far, venner med flotte tegninger og bogstaver. Børnene tegner og fortæller historier til os, som vi skriver ned og læser højt for dem, så de får mulighed for at tilføje flere ord, så deres beskrivelse bliver mere nuanceret. Vi skriver barnets navn på deres tegning, så barnet får tidlige skrive/læsefærdigheder, samt lyst til selv at skrive navnet. Når vi har været på tur med børnene og taget fotos, er børnene med afsæt i fotos, gode til at fortælle om turen, deres oplevelser og det som de var optaget af. Børnene får mangfoldige muligheder for at anvende et nuanceret sprog igennem leg, fx når børnene leger bagerbutik, hvor Peter, som har lavet sandkager, brød, sandsnegle og rumkugler, spørger Sofie, som har kunderollen, hvad hun vil købe. Her kan de begge påvirke og udvikle legen og udvikle et mere nuanceret sprog.

I børnehaven foregår brugen af sproget og dialogen hele tiden. Når vi leger med børnene, når vi er i gang med aktiviteter, når børnene skal i tøjet, i alle disse hverdagssituationer er samspillet i højsædet, og sproget bliver brugt aktivt. Under mere styrede former sker det især ved samlingerne før frokost og frugt og under måltiderne. Her indgår børnene i dialogen og lærer samtidig at vente og lytte til andre.

Igennem leg udvikles sproget, og der sættes ord på, hvad der rører sig i barnet. Vi ser ofte, at det vigtigste er forberedelserne til selve legen. Her fordeles rollerne imellem børnene, og der laves aftaler og regler for legen. Barnet lærer af andre børn, og sproget bruges hele tiden. I børnehaven har vi også bevægelege en gang om ugen. Indholdet afhænger af børnegruppen og det overordnede tema.

Når vi afholder samling, er vi altid velforberedte. Det kan være en fortælling, en dramatisering eller en voksen som fortæller fra sin egen barndom. Samtidig synes vi, det er vigtigt at inspirere, ved at leve sig ind i en af børnenes fortællinger og lade dem bidrage til samlingen.

For at give børnene en oplevelse af sammenhængen mellem skriftsproget og det talte sprog, bruger vi skriften i dagligdagen. For eksempel ved at skrive børnenes historier ned. Disse historier ledsager ofte en tegning eller et maleri i forbindelse med et tema. Vi bruger også skriften kombineret med et billede på de forskellige legetøjskasser, ved børnenes garderober og andre oplagte steder.

Når vi synger, kan det være en hjælp for nogle børn at visualisere det, vi synger om i form af billeder og figurer. Så kan børnene kombinere billedet med ordet og på den måde få en forståelse af sangens indhold og handling.

Krop sanser og bevægelse

Da der er sammenhæng mellem fysisk aktivitet og læring, barnets alsidige personlige udvikling og sociale kompetencer, er det centralt, at bevægelse er en del af børnenes hverdag, og at vi tilbyder børnene mange forskellige tilbud om fysisk aktivitet. Det udvikler barnets motorik, fysiske udholdenhed og kropsforståelse.

Vi udfordrer, opmuntrer og understøtter børnene i at udvikle deres motorik og sanser. Børnene udfordres fysisk og præsenteres for alsidige bevægelsesoplevelser med mulighed for gentagelser. Børn bliver fysisk udholdende, når de udfordrer deres kredsløb, puls og åndedræt. De udvikler og styrker deres muskler ved at bruge deres forskellige muskelgrupper gennem alsidige bevægelsesaktiviteter. Vi giver børnene god tid og udviser tålmodighed til at lade børnene øve sig.

Børnene får erfaringer med kroppens muligheder og begrænsninger og kendskab til egne og andres grænser. Det giver børnene en kropsbevidsthed og udvikler deres kropsideitet.

Aktiviteter der understøtter krop, sanser og bevægelse

Vi søger hele tiden at opnå læring og udvikling gennem forskellige former for fysiske aktiviteter både ude og inde. Alle børn har bevægelege en gang om ugen. Vi har en ugentlig turdag, som præsenterer os for andre udfordrende læringsmiljøer hvor krop, sanser og bevægelse er i centrum. Vi serverer i institutionen en økologisk, sund og varieret kost.

0 - 2 år

Det lille barn oplever verdenen gennem sine sanser. Der er stort fokus på fordybelse og koncentration så det lille barn får mulighed til at opleve hvad det mestre og øver sig på udfordringer. Bevægelege og motoriske forhindringsbaner både indendørs og udendørs. Dagligt synges der sange inspireret af Lotte Kærås (musikpædagog), der danses, spilles musik, rasles og eksperimenteres. Gennem forskellige lege og aktiviteter, stimulerer vi børnenes sanser som for eksempel varme, kulde, balance, smag, lyd etc. Vi arbejder med lys/skygge og farver med et lysbord og går på opdagelse i forskellige elementer ved hjælp af projektor.

Hver december arbejdes der med projekt "kan man dufte julen" som understøtter børnenes sanseoplevelser. Projektet indebærer blandt andet jules krydderier, gran og bagning.

Eksempel fra sansedage

Det regner og der er vandpytter på legepladsen. Børnene får regntøj og gummistøvler på og skal ud i vandpytterne. Det bliver hoppet, plasket og gravet i vandpytterne. Et par børn kommer med sand og det plaskes ned i vandpytten. Sammen med en pædagog går de på opdagelse i, hvor vandet langsomt bliver af, når det forsvinder i takt med at mere sand kommer til.

Et eksempel fra måltidet

Det etårige barn for lov til at spise med fingrene. Der leges med maden, som fx at komme fingrene ned i hullet på olivenen, så den ligner en slikkepind, grave blommen ud af ægget eller gnave huller i agurkeskiverne. Måltidet er en sanselig oplevelse. Der eksperimenteres med vandet, koppen som skal på gulvet og kommer retur, og der deles også gerne ud af livretterne. Vi møder børnene med forståelse og tålmodighed, velvidende at måltidet er en god oplevelse for alle.

3 - 6 år

Vi støtter børnene i at være selvstændige og selvhjulpne igennem hverdagsrutiner, hvor børnene får mulighed for fx ved måltidet at øse suppe op i tallerken, hælde vand i glasset, rydde op efter sig eller tage tøj på og af i garderoben.

I børnehaven har vi forløb, hvor børnene opfører teaterstykker med bevægelser, dans og sang. Børnene leger "fantasi-rejser" med forhindringsbaner med udgangspunkt i en historie, som børnene selv opdigter. Vi laver konkurrencelege, hvor børnene lærer grundtrin og regler, kæmper, vinder, taber eller vinder i stafetløb, sækkeløb, fodboldkamp, stoledans og stopdans. De lærer at være en del af et team, at samarbejde og at tage del i en fælles oplevelse.

I Naturbørnehaven tager vi på udflugter i Rude Skov. Her foregår der læring gennem fysiske aktiviteter. Fx klatrer børnene i træer, kælker, leger fangeleg, går lange ture og løber. Naturbørnehaven giver med sit fysiske rum mange gode udfordringer til børnene. Turene stiller krav til børnene om fx at gå på række og holde et andet barn i hånden. Vi skaber genkendelige rammer og aktiviteter, så børnene føler tryghed ved at udfordre sig selv i både nye og kendte aktiviteter.

Eksempel på aktivitet

Pandekageleg: børnene ligger på maven på en række, og det yderste barn begynder at trille hen over de andre børn for enden af rækken. Legen varer indtil alle børn har prøvet at trille. Børnene synes, at det er sjovt og lærer den kropslige nærhed, accepterer og respekterer andre børns grænser, og man har lov til først at kigge på. Ved Stopdans lærer børnene at følge reglerne i bevægelseslegen, og måden man skal bevæge sig på. Børnene får mulighed for at selv lave en forhindringsbane, hvor de kan bruge kroppens forskellige bevægelsesmuligheder fx hinke, løbe, hoppe, kravle eller rulle.

Natur, udeliv og science

Naturen er et rum, hvor børn kan gøre sig erfaringer og eksperimentere med naturfaglige begreber. Naturen inviterer til både kropslig, sanselig og social udvikling.

Vi understøtter børnene i at få interesse og viden om naturen og at forholde sig til naturen. Vi bruger naturen ved aktivt at være i den, og bringer naturens materialer med hjem for at udforske og lære om naturen. Børnene skal lære naturen at kende samt have en begyndende forståelse af bæredygtighed.

I Mariendal får børnene mange erfaringer i mødet med forskellige grønne områder som skov, park, haver, strand og legepladser. Vi skaber rum og tid til børnenes nysgerrighed

og stimulerer deres lyst til at være i naturen og få sanselige erfaringer og viden. Vi vil lære børnene, at naturen er et oplagt rum til leg og fysisk udfoldelse.

Der arbejdes med børnene naturforståelse ved at synliggøre årstidens gang og formidle kundskab og øge respekten for naturen som led i at gøre børnene miljøbevidste. Vi giver børnene forskellige oplevelser til at sanse, iagttage og fordybe sig i naturens fænomener. Det vil give børnene en fornemmelse af at være en del af naturen. Vi lærer børnene, hvordan man skal færdes i naturen, opføre sig ansvarligt og respektere både planter og dyr.

Aktiviteter der understøtter natur, udeliv og science

0 - 2 år

Børnene skal have mulighed for at bruge alle sanser i naturen ved at røre ved og lege med forskellige naturmaterialer. Der eksperimenteres med vand, sand, sæbebobler og andre naturmaterialer både indendørs og udendørs

I vuggestuen arbejdes der med året gang og de er ude i naturen i forskelligt vejr. Vi mærker regnen, blæsten og sneen og bliver klogere på os selv og hinanden. Der eksperimenteres med sne indendørs og regnvand i kander, spande og møller. Vi følger naturen og på de ugentlige ture indsamles naturmaterialer, som der kan arbejde videre med i vores sanseværksted. Vi planter frø og ser dem spire, vi vander og venter på tomater som modner.

Børnene bliver tilbudt forskellige smagsoplevelser fra salt til sødt til surt og årstidernes frugter.

Hver uge er børnene på gåtur, som leder dem gennem naturmiljøer, som de kan genkende, fordi vi besøger dem jævnligt.

De skiftende årstider synliggøres ved, at grene, kviste, blomster, blade og grankogler bringes hjem og ind på stuerne, hvor de anvendes til dekoration, studium eller brug i legen. Børnene får hver uge lov at male og eksperimenterer med farver, som tilpasses årstiderne. Daglig sang og musik følger op på ture.

Vi bruger ord og billeder til at dokumentere de daglige oplevelser i og med naturen.

Eksempel på aktivitet

En gruppe vuggestuebørn har fået øje på tissemyrer i haven. Børnene lægger sig på maven for at komme helt tæt på dem. Vi taler om, hvor de mon bor, om der er flere og, hvad de mon spiser. Til samling bruger vi Ipad til at få endnu mere viden om myren, hvordan mon der ser ud inden i tuen og, hvordan ser en myre ud, når den bliver forstørret? Vi tager en myre med indenfor for at kunne studere den og undersøger, hvor den mon løber hen. Hele tiden med udgangspunkt i børnenes spørgsmål og underen. Enkelte børn vil holde den, hvor det for andre er grænseoverskridende. De følgende dage fordyber vi os i et myreprojekt. Vi arbejder med ler og laver myreturer, der males og tegnes tissemyre og på vores bevægelsesdag synges "Godmorgen sol" og der løbes og kravles lige så hurtigt som myrerne.

Eksempel fra planteprojekt

Hvert forår planter børnene solsikke og pralbønner til vinduet i vuggestuen. Der vandes, plejes og passe for spændt at vente på resultatet. Vi følger udviklingen tæt og går sammen på opdagelse i, hvor hurtigt planten vokser. Børnene får ejerskab ved at have været med helt fra projektets start. De har gravet jord op i pletter, kommet frø i og vandet.

Et eksempel fra turdag

En sommerdag er vuggestuen på tur til Frederiksberg Have. Vi går forbi et grantræ. Et barn får øje på det og associerer til jul. Hun vil danse om juletræet. Børnene løber rundt om træet, der synges julesange og holdes i hånd. Dette fører til en samtale om forskellige træer og om jul. Børnenes nysgerrighed bliver mødt og deres begrebsverden udvidet. Turen fortsætter, og vi tager sammen på opdagelse i, hvor mange forskellige træer, vi kan finde og, hvordan vi kan se forskel. Vi samler naturmaterialer, kogler, blade, bark, som kommer med tilbage til vuggestuen. Disse bliver vist frem til gruppen, og børnene taler om deres oplevelser ud fra disse konkrete.

Eksempel fra sansedage

Fire vuggestuebørn har sanseværksted. Vi leger med lyd, sand og farver. Vi har tændt lysbordet, hvor farverne skifter automatisk. Et tyndt lag sand er strøget over bordet. Børnene sidder rundt om og tegner med fingrene i sandet. De oplever lyset i forskellige farver trænge igennem stregerne i sandet. Vi snakker om farver i takt med farverne skifter. Der laves håndtryk i sandet og mere sand kommer til. Et barn bliver optaget af, hvordan sandet kan glide stille ud mellem fingrene, når det hældes ud på lysbordet. Legen fortsætter.

3 - 6 år

I Naturbørnehaven er der god mulighed for fordybelse i naturoplevelser. Der er mulighed for og frihed til at lege på den nærliggende græsplæne eller gå lange ture i skoven. Der er gruppelege som fx at trække i tov, hoppe, hinke, kravle, løbe, rulle ned over den bakkede græsplæne.

Der er mange gemmesteder i skove, hvor børnene med en eller flere venner kan filosofere over naturens mysterier. Børnene kan vende gamle træstammer og sten og således åbne et "mikrokosmos" af bænkebidere, tusindben og edderkopper. Snegle samles og studeres inde på bordet, og børnene kan tegne efter dem. Børnene kan følge, undersøge og lære, hvordan dyr udvikler sig, fx haletudser, som vi i fællesskab følger i et akvarium.

Hver uge går børnene tur i skoven, hvor børnene har navngivet forskellige steder: "Troldehule", "Klatrebakke", "Grotten", "Troldehøjden og hestegården" og til det nærtliggende Naturcenter Grevemosehus. Klatretræer, undersøgelser ved skovdam og fuglenes sang, er gode oplevelser for børnene.

Når vi har madpakker med, gør vi en dyd ud af at samle skrald op efter os. Vi følger årstidens gang, ved at studere træerne og planterne omkring os, for fx mælkebøtters spæde spiselige forårsskud, der bliver til blomster, man kan flette krans af, for til sidst at ende som frøstænger, som vi puster væk i vinden for at slå frø et andet sted.

Naturens materialer samles og bruges som dekoration samt inspiration i maleværkstedet.

Om vinteren, når der er sne, er det en stor oplevelse for børnene at kunne kælke ned ad den bakkede snebeklædte græsplæne, samt lave sneengle og snemænd.

Vores fokus er altid at inddrage de børn, som ikke selv er opsøgende. Vi guider dem, opmuntrer og spørger ind til dem og inddrager dem på denne måde i den fælles aktivitet.

Eksempel på aktivitet

Sammen med børnene laver vi terrarium med krible-krable dyr, så børnene på nær hold kan undersøge fx regnorme. Børnene bruger forstørrelsesglas og lysbord, når de iagttager regnormen. Alle børn tager en regnorm fra terrariet og fortæller, hvad de ser. Så opstår en livlig diskussion. Et barn siger, jeg kan se ben, stor uenighed og diskussion om regnormen har ben eller ej. Vi tager et stykke køkkenrulle, hvor den ene ende er våd. Børnene lægger på skift deres regnorm på henholdsvis den tørre og våde del af papiret, for at lytte til kradselyde, som regnormens hår laver på papiret, mens den bevæger sig til den våde del. Næste dag er vi ude at finde flere krible-krable dyr til terrariet, som vi har med. Vi holder øje med, at regnormene er i skygge, da de ikke kan lide sol, og kan blive solskoldede. Børnene viser omsorg for smådyr ved at holde terrariet fugtigt og finder blade, både visne og friske, til insekterne. Vi læser hver dag om insekters levevis, og nogle børn bliver bekymrede for, om regnormene bliver spist af skolopender, som er rovdyr. De yngste børn er glade for sneglen, som hurtigt gemmer følehornene væk, når man rører ved dem eller bænkebidderne, som kildre dem på hånden, når de holder dem. Hver dag ser vi efter, om insekterne har det godt. Sidst på ugen sætter vi insekterne tilbage i naturen.

Kultur, æstetik og fællesskab

Vi ser det som vores opgave at give børnene mangfoldige tilbud i form af forskellige æstetiske oplevelser og udfordringer i og uden for Mariendal. Vi giver børnene medbestemmelse og indflydelse ved at inddrage dem aktivt i tilrettelæggelsen af diverse aktiviteter. Vi giver børnene mulighed for at udvikle deres egen uformelle børnekultur.

Børnene oplever forskellige æstetiske udtryksformer fx teater, litteratur, musik, billedkunst og byrum. Vi bruger byens mange tilbud, museer, parker, teatre og biblioteker for at indhente indtryk og oplevelser, som vi bearbejder, når vi er hjemme i Mariendal. På den måde er vi med til at viderebringe en bevidsthed om, at det er sjovt og spændende at opleve og udforske byens kulturelle tilbud. Vi lærer børnene at færdes i forskellige miljøer og kulturer.

Børnene får mulighed for få sanselige og kropslige erfaringer gennem skabende processer, ved at afprøve forskellige udtryksformer.

Vi prioriterer, at der bliver indkøbt kvalitetsmaterialer som børnene har adgang til i værkstedet. Personalet er dygtige til at videreformidle deres viden om farver, former, forskellige teknikker og brugen af forskellige materialer til børnene.

Børnene får viden og forståelse for både egne og andres traditioner og værdier. Mariendal har faste årlige traditioner for, at børnene skal opleve genkendelighed og tryghed, men vigtigst af alt, fordi børnene synes, det er sjovt. Traditionerne lægger sig op ad årstiderne

som for eksempel fastelavn og påske, men vi har også skabt vores egne traditioner. Vi holder afskedsreception for de store børn, vi holder sommerfest, fælles sommerture i juli til Herstedhøje, Dyrehaven og en bondegårdstur, vi holder ferniseringer, vi fejrer Mariendals fødselsdag og vi holder julefest.

Aktiviteter der understøtter kultur, æstetik og fællesskab

0 - 2 år

I vuggestuen introducerer vi børnene for varierede legemuligheder, hvor vi fokuserer på fællesskab og opmærksomhed over for hinanden som en vigtig del af aktiviteten.

Vi arbejder med forskellige temaer hen over året, som har relevans for den aktuelle børnegruppe fx sommerkuffert. Før ferien har børnene dekoreret en lille kuffert, som de tager med sig hjem. Kufferten bliver brugt til at samle minder fra ferien og bringes tilbage, når ferien er slut. Barnet viser til sin gruppe kuffertens indhold ved hjælp af kropssprog og enkelte ord og prøver at fastholde samtale i kortere tid.

Vi lytter til musik og formidler musikkens stemning, for eksempel glad eller trist. Vi introducerer børnene til sanglege, fagtesange, rim og remser, og bruger genstande og materialer, der understøtter indholdet af sanglegen.

Vuggestuen tager på tur en til to gange om ugen. Vi benytter legepladserne i nærområdet, men går også mindre ture hånd-i-hånd for at indsamle blade, kastanjer, grene og lign. Turen kan også gå til biblioteket, hvor vi låner bøger sammen med børnene.

Et eksempel fra legen

Ida: "Kom Anna, vi skal rejse" Anna "ja, vi skal til Færøerne, op til Omma". Pigerne pakker legesager i stofposer, vender taburetterne på hovedet og sætter sig i "flyveren". Ida: "Hov vi har glemt Sofie" pigerne må flyve tilbage, hvorefter Sofie (en voksen), bliver inviteret ind i legen. Sofie tager nu med tilbage til Færøerne. Sofie tager chancen og inviterer nu børnene med til Afrika. Legen forstætter, og der flyves til mange forskellige lande, der tales om, hvilke dyr man kan opleve, om palmer og om, der mon også bor en Omma der. Med udgangspunkt i børnenes kendte verden (Færøerne), bliver de igennem leg udfordret og får indblik i nye kulturer. Deres verden bliver her større igennem leg og dialog og fællesskab.

Et eksempel fra temaarbejde - sommerkuffert

Vuggestuebørnene er vendt tilbage fra sommerferien med hver deres sommerkuffert fyldt med oplevelser. De sidder nu i små grupper og viser hinanden, hvad der er i kufferten. Der tales om is, strand, sommerhus, bedsteforældre og mange andre sommeroplevelser. Derefter laver børnene en planche med alle de medbragte sager fra kufferten. Konkreterne hjælper børnene til at huske på minder og oplevelser, og der skabes et fællesskab ved at være en del af gruppen, kunne vente på tur og bidrage med egne oplevelser.

3 - 6 år

I børnehaven arbejdes der ligeledes med sommerkufferten. Børnehavebarnet fortæller om sine oplevelser til gruppen ud fra kuffertens indhold. Historien bliver skrevet ned. Alle børns kufferter bliver sammen med indhold, historie og maleri udstillet, og forældrene

bliver indbudt til fernisering i efteråret. Vi giver børnene mulighed for at bearbejde de oplevelser og indtryk, de har fået, ved i mindre børnegrupper at fortælle om sommeren og indholdet af kufferten.

Børnene tegner, maler, laver collager og konstruerer forskellige figurer og skulpturer. Herigennem vil vi give børnene de bedste muligheder for at udtrykke sig.

Børnehavebørn oplever glæde og genkendelighed ved Mariendals årlige traditioner. De synes, at det er sjovt at optræde med Luciaoptog. I forbindelse med Mariendals fødselsdag og sommerfest optræder børnehaven med teater, cirkus eller sang. Under forberedelserne lærer børnene at stå frem og blive hørt, at lytte og at afprøve sig i forskellige roller. De får muligheden for at være en anden, og muligheden for at udtrykke sig både verbalt og nonverbalt. Børnene lærer at samarbejde og at glæde sig over en fælles oplevelse, når de optræder for deres familier. Dette er også noget, som foregår spontant i børnehaven på andre tidspunkter.

I børnehaven går vi ofte på biblioteket for at forny vores litteratur. Både børn og voksne har mulighed for at vælge, hvilke bøger der skal lånes med hjem.

De større børn har på nogle ture deres skitsebog med, og de udvælger ting, som de iagttager og herefter tegner. Tegningerne bliver siden bearbejdet hjemme i Mariendals maleværksted og udstillet.

Personalet tilrettelægger aktiviteter for at styrke alle børns forudsætninger, så de får oplevelsen af, at det er sjovt at være med til at skabe, og at de bidrager til fællesskabet.

Eksempel på aktivitet

Hvert barn i førskolegruppen har lavet en post til skattejagten. De har tegnet, hvilke opgaver der skal udføres og postens nummer samt, hvor mange gange opgaven skal udføres. Det er en konkurrenceleg, hvor børnene tegner og skriver svære opgaver fx at lave ti armbøjninger, løbe op og ned ad bakken ti gange eller at klatre op og ned i træet ti gange. Når børnene er færdige med at fortælle hinanden, hvad de har tegnet, skal det afprøves. Allerede efter fire gange op og ned af bakken, bliver der lavet ændringer i, hvor mange gange, man skal lave de enkelte opgaver. Her bliver de forpustede børn enige om, at der også bliver redigeret ved antallet af armbøjninger og at klatre op og ned i træet, mens de ikke så forpustede får lov at gøre det flere gange, hvis de har lyst. Børnenes medindflydelse lærer dem, at forholde sig til, respektere og acceptere forskelligheder.